

datare pentru anumite scrisori, adnotări de texte, ca și alte operații migăloase, mărunte la primă vedere dar necesare și bine venite pentru cel care pătrunde miezul chestiunii și adîncește astfel studierea unui aspect sau altul din viața și activitatea lui O. Goga.

Apărută deosebit de oportun și sub auspiciile aceleiași edituri, mereu receptivă la validarea în practică a ideii cu privire la editarea unor instrumente științifice pentru istoria noastră literară, lucrarea de față constituie pe drept cuvînt o realizare de proporții, asemănătoare altora de același gen, la fel de bine întocmite, și devenind un „memento“, prin exemplul sugerat, pe seama altor biblioteci universitare. — cum ar fi Clujul, care deține fonduri de corespondență valoroase —, posesoare de materiale documentare aparținînd unor valori ale trecutului politic și cultural românesc și necesare așadar să fie integrate circuitului științific sub forma elaborată a ediției critice.

Am situat deliberat în conexiune cu volumul amintit mai sus, selecția de studii, articole, prefete și cuvîntări, poezii și corespondență O. Goga pentru epoca dintre luna februarie 1917 și martie 1919, întocmită pertinent de istoricul Stelian Neagoe, din intenția neascunsă de a întregi efectiv, pe această cale, demersul restitativ față de personalitatea poetului, în anul care marcase aniversarea celor 65 de ani de la unirea cea mare.

Studiul introductiv amplu tratează despre Goga ca și partizan al realizării unității naționale în epoca de pînă la 1914, apoi pînă la intrarea României în război, utilizînd fragmentele autobiografice, articolele din presa vremii, ca și jurnalul intim, intitulat sugestiv „Fărâməturi dintr-o prăbușire“ (nov.-dec. 1916). Activitatea ziaristică ieșeană a lui Goga, suita de poezii din „Gazeta Ostașilor“, „România“, „România Mare“, „România Nouă“, „La Roumanie“, opiniile despre aliați și inamici, viziunea sa față de starea românilor din Transilvania, refugiul în Europa occidentală și activitatea intensă din cadrul emigrației de la Paris se ilustrează de autor prin pătrunderea laboratorului de creație a omului politic subjugat întrutotul ideii naționale. „Actul de cultură și de dreptate“, realizat într-un criteriu cronologic, însumează 42 de articole, — 9 dintre acestea, identice cu cele din ediția S. Urdea puteau fi menționate în note! —, 10 poezii, 7 scrisori, 2 discursuri, 2 alocuțiuni, 2 cuvîntări și 1 proces verbal, care pledează la unison pentru utilizarea sursei editate și inedite în acțiunea de recompunere a unor aspecte de viață și de gîndire a poetului și patriotului O. Goga. Demne de subliniat rămîn pîerieghezele făcute de autor în fondurile personale bogate ca și în cele de stat, care ar putea fi adîncite în viitoarea cercetări. Cum ar fi cazul arhivei O. Ghibu, de exemplu.

Fără să solicite un efort comparabil cu cel încorporat de realizarea cuplului M. Bordeianu și Șt. Lemny și urmărind devenirea lui O. Goga pe durata unui spațiu limitat la numai doi ani de zile, Stelian Neagoe relevă, în cadrul selecției prezente, o altă contribuție de referință despre poetul și militantul național aflat la răsrucea unui timp istoric crucial în existența poporului și pămîntului românesc.

STELIAN MÎNDRUȚ

Alexandru Lapedatu, *Scriseri alese. Articole. Cuvîntări. Amintiri*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 448 p.

În opera de recuperare și redescoperire a unor valori ale civilizației românești, editura clujeană a contribuit substanțial prin lucrări publicate în cadrul colecției ajunsă de referință și intitulată sugestiv „Restituiri“. Volumele apărute pînă în prezent de peste 15 ani depun mărturie veridică în acest sens. În dese rînduri se procedează corect și onest din punct de vedere științific atunci cînd prin restituirile în cauză, autori, opere și aspecte anatemezate ca „delicate“ într-un interval de timp nefast pentru dezvoaltarea spiritualității românești, erau scoase din „conul de umbră“ și redată în întregime circuitului științific istoric sau literar.

Domeniului restituit amintit i se cadează și lucrarea de față despre viața și activitatea lui Alexandru Lapedatu, ediție prefațată, îngrijită și adnotată de

Ioan Opris. Volumul respectiv survine altor încercări temerare în această direcție care au luminat momente însemnate cu privire la alți istorici renumiți ai culturii noastre: N. Iorga, V. Pârvan, Șt. Bezdechi etc.

Consistentul cuvînt înaintea alcătuit cu pricepere de către editor trasează cîteva din liniile directoare în vederea studierii epocii în care Alex. Lapedatu întruchipase în plan politic, științific, cultural-artistic și academic, figura intelectualului multilateral, a istoricului de vocație și specialistului competent și nu în ultimă instanță pe cea a omului politic ajuns să diriguiească destinele culturii noastre interbelice. Se opinează în continuare cu îndreptățire că, prin activitatea sa încreangă care însumează mai cu seamă peste 450 de titluri de ținută științifică deosebită, apoi calitatea de organizator de instituții și așezăminte, de sprijin neostoit pe seama tinerilor doritori de perfecționare și specializare în străinătate, ca și de apărare, cercetare, valorificare și inaugurare de monumente istorice, omul de cultură distinctă, dublat de politicianul cu simț realist înnăscut, rămîne un reprezentant demn al celui de-al doilea val din evoluția cultural-spirituală a țării după 1918.

Nu intenționăm să detaliem aspecte privitoare la viața și activitatea istoricului pentru intervalul cuprins în amintiri și reumat de către I. Opris. Încercăm să punctăm numai aruncate laturi din memorialistica sa, redată hîrtiei la o vîrstă înaintată, fundamentată pe materiale documentare valoroase. Se menționează atît de autor cit și de către editor că jurnalul scris în Rusia este contemporan evenimentelor narate și de aici rezultă probabila opinie prea personală a memorialistului vizavi de evenimentele trăite acolo între iulie 1917 și ianuarie 1918.

Selectia de articole și cuvîntări, realizată cu judiciozitate într-o ordonare cronologică, înglobează materiale cuprinse între conferința ținută în anul 1901 și răspunsul la discursul de recepție al lui Gh. Brătianu din 1943. Studiile și articolele în cauză, dincolo de cadrul lor inițial de adresare și existență, relevă calitățile specialistului și dascălului universitar de ținută academică, ca și pe cele ale omului politic și totodată cetățeanului devotat întru totul intereselor țării sale. Înclinăm să credem că această parte preliminară ar fi trebuit să fie mai extinsă și mai variată, avîndu-se în vedere paleta largă a materialelor publicate de Alex. Lapedatu și înregistrate pînă în 1936 de bibliografia realizată de I. Crăciun.

Fragmentele selectate de editor din totalitatea amintirilor și memoriilor lui Alex. Lapedatu, manuscrise păstrate cu „piosenie” de familia dr. Ana și Ioan Macavei din Cluj-Napoca, constituie partea de rezistență a cărții. Mărturiile scrise lăsate astfel posterității favorizează zugrăvirea imaginii mediului românesc pentru o întindere în timp de peste o jumătate de secol. Se evocă anii de școală liceală de la Iași și Brașov, cei universitari din București, activitatea din primele două decenii ca și existența și acțiunea lui Alex. Lapedatu în timpul celui dintîi război. Jurnalul de la Moscova permite înțelegerea cotidianului trăit de autor în calitate de martor ocular. Ultimele pagini din „memorial” tratează aspecte legate de participarea lui Alex. Lapedatu ca expert la Conferințele de pace, contribuția sa la inaugurarea Universității Daciei Superioare de la Cluj, activitatea ministerială și pe tărîm cultural, acțiunile de la Academie dintre 1935—1948.

Nu putem să încheiem însemnările de față fără să nu relevăm bogăția notelor de subsol alcătuite de I. Opris și utilizarea în documentare a fondurilor personale păstrate la familia Maior și la Biblioteca Academiei. Ne-am fi așteptat totuși la mai multă grijă și atenție la redactarea și la nuanța acordată unor note explicative din finalul cărții, unde apar cîteva explicații care nu acoperă întru totul realitatea istorică și crează dificultăți pe seama cititorului de istorie care nu posedă baza necesară discernerii și distingerei limitei admise în înțelegere și interpretare. Considerăm că la acest fragment al lucrării ar fi trebuit să se fi consultat opinia cîtorva specialiști în materie pentru ca să se fi înlăturat din start anumite afirmații trunchiate istoricește. Nu intrăm în detalii din lipsă de spațiu și lăsăm cercetătorilor latitudinea să admită ori infirme opinia noastră critică. Și desigur editorului lucrării să judece și regindească părțile incriminate din partea terminală a notelor explicative.

Meritul autorului și a realizării întreprinse rămîne decisiv în acțiunea de redescoperire și redare în circuit științific a unor personaje marcante ale istoriei noastre. Faptul că manuscrisul a zăbovit îndelung pînă să vadă lumina tiparului

și că exemplarele tipărite au dispărut rapid din librării concură la plusul de greutate acordat cărții și îngrijitorului ei. Să sperăm că și în viitor editura „Dacia” va acorda gir și spațiu adecvat unor lucrări asemănătoare care să apară în cadrul seriei restitutive și să îmbogățească patrimoniul valorilor culturale românești.

STELIAN MINDRUȚ

Nicolae Josan, *Muzeul Unirii Alba Iulia*, București, Editura Sport-Turism, 1983, 240 p. + XXXV ilustrații color.

Importanța orașului Alba Iulia în devenirea neamului nostru, valoarea vestigiilor și monumentelor sale istorice sînt universal cunoscute și recunoscute. Pe drept cuvînt, cu ocazia vizitei sale din 1966, tovarășul Nicolae Ceaușescu numea această străveche așezare „unul din simbolurile existenței milenare a poporului român”. Reorganizat în 1975, Muzeul Unirii din localitate este menit să oglindească istoria locală și regională în context național, să ilustreze importanța de excepție a acestui colț de țară în destinul poporului român. Și își îndeplinește cu strălucire acest rol; stau mărturie numărul mare de vizitatori, amploarea acțiunilor cultural-educative în care muzeul este implicat, renumele său în țară și peste hotare.

O prezentare scrisă a acestei valoroase instituții de știință și cultură nu putea fi decît bine venită. Ea era oricum necesară, atît pentru atragerea unui număr cît mai mare de vizitatori, cît și pentru orientarea lor într-o expoziție deosebit de bogată și remarcabil organizată. Este sarcina pe care și-a asumat-o și a îndeplinit-o excelent autorul volumului de față. În pagini relativ puține, el izbuteste să ofere un istoric al muzeului, un ghid de vizitare și o prezentare argumentată a valorii culturale reprezentate de acesta.

Un „Cuvînt înainte” al academicianului Ștefan Pascu deschide volumul. După ce subliniază rațiunile și însemnătatea acestei prezentări, ilustrul profesor salută inițiativa editurii Sport-Turism de a edita o serie de ghiduri muzeale, pe care lucrarea lui N. Josan o inaugurează. Remarcăm, la rîndul nostru, condițiile grafice excelente ale prezentului volum și formatul de buzunar, care îngăduie utilizarea comodă de către vizitatori și turiști.

Prima parte a cărții (p. 7—20) constituie un istoric succint al instituției muzeale din Alba Iulia. Sînt surprinse perioadele de avînt ca și cele de stagnare ori relativ declin, evidențindu-se mereu rolul unor cărturari inimoși care, adesea fără sprijin oficial, au menținut interesul și efortul pentru salvarea mărturiilor trecutului. Un capitol aparte (p. 21—34) este consacrat dezvoltării spectaculoase a muzeului după 1965. Tot aici, autorul inserează o prezentare a diferitelor categorii de activități cultural-științifice în care se ilustrează Muzeul Unirii (depistarea și păstrarea vestigiilor istorice, expoziții, cercetare științifică, schimb de publicații, activitatea de restaurare și conservare etc.).

Partea a treia, cea mai amplă (p. 35—192), se intitulează „Prin sălile expoziției de bază” și constituie de fapt un ghid detaliat și comentat al sălilor expoziției. Este partea principală a cărții. Autorul a descris expoziția urmînd riguros circuitul de vizitare. Sălile au fost numerotate și există planuri ale fiecărui etaj (p. 36, 45, 94) cu indicarea numărului sălilor și a sensului de circulație. Expunerea este împărțită pe mari perioade istorice și, în cadrul acestora, pe săli. Detalierea nu ajunge pînă la descrierea fiecărei vitrine și fiecărui exponat; nici n-ar fi fost recomandabil, căci o expoziție muzeală este ceva viu și perfectibil. Calea aleasă de N. Josan ni se pare cea mai bună: sînt prezentate principalele categorii de exponate ale fiecărei săli și orientarea lor generală (pentru a îndruma privirea vizitatorului), apoi se discută semnificația cultural-istorică a acestora. Două colecții speciale cu specific pronunțat sînt lapidariul roman și Sala Unirii; natural, ele beneficiază de subcapitole corespunzătoare. Dacă în cazul lapidariului materialul s-a pretat la o mare detaliere, pentru Sala Unirii ponderea cea mai însemnată o deține istoricul acesteia și semnificația aparte de care se bucură.

O atare prezentare, analitică fără a deveni excesivă, deserveste foarte bine pe turist și vizitator, chiar pe cel puțin ori deloc avizat. Lectura este însă tot atît de utilă și specialistului. În amplul edificiu care găzduiește astăzi Muzeul Unirii, numeroasele săli disponibile au fost utilizate extrem de eficient, expoziția — deși foarte vastă — cîștigînd mult în atractivitate. Istoricul și muzeograful poate admira